

766

Ե. Գ. ԱՆԱԹՕՆ
ՀՈՂԱԳԷՑ

Ի՛նչպէս կը հասկնամ
ՆՈՒՊԱՐԱԺԷՆԸ

Որեւ պակերով եւ մէկ յատկագիծով

ԲԱՐԻՉ

1929

Փեկարուսական Հայ Տպարան

IMPRIMERIE ARTISTIQUE

42, rue de la Jonquière, Paris (17^e).

711

Ա-43

Ա-43

Ե. Գ. ԱՂԱԹՕՆ

ՀՈՂԱԳԻՏ

Ի՛նչպէս կը հասկնամ

ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԸ

ՅԵՆԻ պատկերով և մէկ յատկագրով

ԲԱՐԻՉ

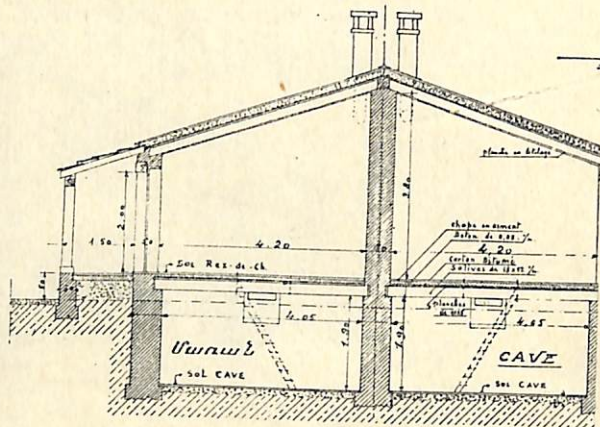
1929

Գեղարուեստական Հայ Տպարան

IMPRIMERIE ARTISTIQUE

42, rue de la Jonquière, Paris (17-).

Հայկական Բարեգործ. Ընդհ

Կտրուած ըստ Ա-Բ.

COUPE SUIVANT A-B.

ՆԱԽԱԲԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Ամերիկայի Շրջանակին 1926 մայիսին ի Ֆիլատելֆիա գումարուած տարեկան համաժողովին մէջ է որ Ամերիկայի զանազան տեղական մասնաժողովներուն պատուիրակները ազնիւ զաղափարը ունեցան 250,000 տոլարի հանգանակութեան մը ձեռնարկելու, Նուպարեան Ֆոնս անուան տակ, զայն դնելու համար Պողոս Նուպար փաշայի տրամադրութեան ներքեւ, Բարեգործականի հիմնարկութեան 25 ամեայ յօրհանին առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ 1931 ին։ Այս հանգանակութիւնը երախտաշատութեան արտայայտութիւն մը պիտի ըլլայ Միութեան Հիմնադրին հանդէպ, իր ստեղծած ընկերութեան համար, որ ազգին ճշմարիտ նախախնամութիւնը եղած է։

Նուպար փաշա, մեծապէս զգածուած Ամերիկայի մեր հայրենակիցներուն համակրութեան այս արտայայտութեանէն, շնորհակալութիւն յայտնելով Ամերիկայի Շրջանակային Յանձնաժողովին, հաղորդեց թէ ոչ միայն կը փութար իր կատարեալ համամտութիւնը յայտնել Ֆիլատելֆիոյ համաժողովին հանգանակութեան ծրագրին, այլ եւ յանձնառու կ'ըլլար իր կողմէ ալ 100,000 տոլար արծանագրութիւն եթէ հանրային հանգանակութիւնը արտադրէր կանխատեսուած 250,000 տոլարը, ինչ որ այդ ֆոնտը պիտի բարձրացնէր 350,000 տոլարի։ Նկատելով որ հանգանակութիւնը բաց պիտի մնայ մինչեւ 15 ապրիլ 1931, Նուպար փաշա, առանց անոր փակման սպասելու, 100,000 տոլարը յանձնեց Հ. Բ. Ը. Միութեան, պայման դնելով որ, համա-

ծայն իր յանձնառութեան, այս գումարը Միութեան կողմէ աւելցուի Նուպարեան ֆոնտի հանգանակութեան վրայ, եթէ 15 ապրիլ 1931 ին 250,000 տոլար գոյացած ըլլայ: Հաւանակ պարագային, այդ 100,000 տոլարը պիտի յատկացուի ազգօգուտ ուրիշ ձեռնարկի մը:

Հանգանակութիւնը բացուած է արդէն Ամերիկայի մէջ, եւ այս աշունէն սկսեալ, Միութեան Եւրոպայի, Եգիպտոսի, Հնդկաստանի եւ Ծ.Արեւելքի մասնաժողովներն ալ Յանական Հանգանակութեան պիտի ձեռնարկեն:

Կը յուսանք թէ բոլոր Հայերը, Միութեան անդամ ըլլան կամ ոչ, առատածեղութեամբ պիտի բերեն իրենց լուծման սրտի այնքան մօտ այս գործին:

Յիշատելիֆիոյ համաժողովը միւս կողմէ Նուպար փաշայի հարցուցած էր թէ իր կաշծիքով ի՞նչ գործի պէտք է յատկացնել հանգանակութեան արդիւնքը: Նուպար փաշա պատասխանեց թէ, ըստ իրեն, ներկայ պարագաներուն մէջ եւ նկատելով Հայաստանի մէջ մշակելի հողերու ծայրայեղ սակաւութիւնը — որ Հայաստանի Կառավարութիւնը կը պարտաւորէ սահմանափակել Հայաստան հաստատուիլ փափաքող զաղթականներուն թիւը — հաւաքուած գումարը լաւագոյն կերպով գործածուած կ'ըլլայ եթէ յատկացուի Հայաստանի անմշակ մնացած հողերուն բարելաման, ջրանցքներու շինութեամբ, ոռոգման աշխատութիւններով, եւ այլն: Այսպէսով, կ'աւելցնէր Նորին Վսեմութիւնը, համեստ սահմանի մը մէջ իրագործած կ'ըլլանք մէկ մասը Նանսէնի գեղեցիկ ծրագրին, որ այն ատեն դժբախտաբար լքուած կը թուէր կարգ մը դժուարութեանց հետեւանքով զոր օտար կառավարութիւնները կը յարուցանէին անհրաժեշտ գումարները հայթայթելու միջոցներուն դէմ:

Ամերիկայի Շրջանակային Յանձնաժողովը խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրաւ Նուպար փաշայի թելադրութեան: Բայց, քիչ վերջ, Հայաստանի Կառավարութիւնը որոշած ըլլալով ինք ձեռնարկել Սարտարապատի ոռոգման

եւ չորացման աշխատութեանց Նանսէնի ծրագրին մէկ մասին, որոշուեցաւ հանգանակութեան արդիւնքը յատկացնել մեծ աւանի մը շինութեան որ պիտի կրէ Նուպարաշէն անունը: Այս աւանին մէջ պիտի հաստատուին Հայաստան փոխադրուելիք զաղթականներ, որպէս զի այդ հողերը մշակելով կարենան ինքնաբաւ ըլլալ եւ օժանդակել Հայաստանի տնտեսական զարգացման,

Շնորհիւ մինչեւ հիմա Կառավարութեան կողմէ կատարուած ոռոգման աշխատութեանց, որ շուրջ մէկ կամ երկու տարուան մէջ պիտի աւարտին, Նուպարաշէնի բնակիչները ուզածնուն չափ ջուր ունենալով պիտի կրնան զմայլելի հունձքեր ունենալ: Եթէ ներկայիս Հայաստանի մէջ ցանուած փութ մը ցորենը հազիւ 5-6 փութ հունձք կու տայ, Նուպարաշէնի գիւղացին, եթէ իր հողը խնամքով մշակէ եւ լաւ աղբեր գործածէ, պիտի կրնայ 20-25 փութ ցորեն ստանալ, այսինքն ներկայ հունձքէն 4-5 անգամ աւելի: Պիտի կրնայ նաեւ մշակել բամպակ, որ ներկայիս շատ սուղ կը ծախուի:

Ընթերցողին կը թողում մտածել թէ Նուպարաշէնի գիւղացին որքան բարեկեցիկ եւ նախանձելի վիճակ մը պիտի ունենայ:

Քանի որ բացարձակապէս խոպան գետնի մը վրայ բոլորովին նոր փոքր քաղաք մը պիտի շինուի, անհրաժեշտ է զայն շինել կանխաւ ծրագրուած յատկագծի մը համաձայն, օգտուելով ուրիշ տեղեր իրագործուած յառաջդիմութեանց բոլոր արդիւնքներէն, առողջապահական, տնտեսական, եւ այլն տեսակէտներով:

Կը փափաքիմ մէկ քանի մանրամասնութիւններով ցոյց տալ այն ուղղութիւնը որուն պէտք է հետեւիլ Նուպարաշէնի կառուցման եւ անոր զանազան սպասարկութեանց ստեղծման համար:

Ահաւասիկ իմ թելադրութիւններս:

Նկատելով որ Միութիւնը միլիոններ պիտի ծախսէ Նուպարաշէնի համար, գիւղին տեղին և մշակելի հողերուն ընտրութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունի: Գիւղը պէտք է հաստատուի առողջ կլիմայ ունեցող և որքան կարելի է ճահիճներէ հեռու տեղ մը, բաձր դիրքի մը վրայ, գետերու յորդումէն և թումբերու կամ ոռոգման ջրանցքներու խզման հետեւանքով պատահելիք ողողումներէն զերծ մնալու համար:

Նախընտրութիւն պէտք է տալ, որքան որ կարելի է, քաղաքի և երկաթուղիի կայարանի մը մօտ վայրի մը:

Անհրաժեշտ է որ մշակելի հողերը ոռոգելի ըլլան, ոռոգման ջրանցքի մը մօտ գտնուելով: Եթէ ներկայիս գոյութիւն ունեցող ջրանցքներուն մօտերը յարմար վայր մը չգտնուի, գիւղին գետինը պէտք է ընտրել այնպիսի տեղ մը, որուն մօտէն պիտի անցնի այն ջրանցքը զոր կառավարութիւնը որոշած է շինել մէկ երկու կամ երեք տարիէն, քանի որ Նուպարաշէնի շինութիւնը պիտի սկսի Միութեան Յօդակաշարէն տարին՝ 1951 ին:

Մշակելի հողերուն ընտրութիւնը պէտք է կատարուի փորձառու և ոչ թէ դպրոցէն նոր ելած հողագետի մը կողմէ: Հողերը պէտք է որ աղի կամ անթափանցելի ըլլան, և մշակելի մասը պէտք է որ խորունկ ըլլայ:

Նուպարաշէնը լեռան մը մօտ պէտք է գտնուի, որպէս զի ամրան եղանակին, գիւղին բնակիչները կարենան իրենց անասունները լեռ հանել, զանոնք տաքութենէն ախտէն մահէն ազատելու և թարմ խոտով անուցանել կարենալու համար:

Նկատելով որ քանի մը հարիւր տուն շինելու վրայ

է խնդիրը, պէտք է ընտրել պարկեշտ ճարտարապետ մը, գործունեայ, կորովի և քաջածանօթ գիւղական շինութեանց և գիւղական պէտքերուն:

Շինութեանց վրայ հսկելու և կառավարութեան հետ բանակցելու համար, պէտք է որ Բարեգործականը ձեռնհաս պատուիրակ մը ղրկէ, որ երկրագործութեան և շինութեանց մասին ալ քիչ շատ ծանօթութիւն ունենայ և մինչև շինութեանց աւարտումը տեղւոյն վրայ բնակի:

Աւելորդ է ըսել թէ այս պատուիրակը պէտք է վճարուած ըլլայ, և որովհետեւ մեր մէջ անգործ մարդիկ պակաս չեն, պատուիրակութեան թեկնածուները բազմաթիւ պիտի ըլլան: Միութիւնը իր ընտրութեան մէջ պէտք է որ ազգուի յանձնարարութիւններէ, այլ պէտք է մերթէ անարժանները և նախապատուութիւն տայ ամէնէն կարող անձին: Ոչ նախկին պաշտօնեայ, ոչ փաստաբան և ոչ ալ գրագէտ, այլ գործնական անձ մը ընտրել պէտք է, որ իր վրայ միացնէ պահանջուած յատկութիւնները և անկեղծ հայրենասիրութիւն:

ԳԻՒԴԻՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գիւղը պէտք է ունենայ երկու մեծ պողոտայ քանական մէթր լայնքով, իրարու վրայ ուղղահայեաց և ծառերով եզերուած:

Երկրորդական փողոցները, որոնք պիտի առաջնորդեն գիւղացիներուն բնակարանները, կրնան ունենալ միայն տասնական մէթր լայնք: Ասոնք ալ ծառերով եզերուած պէտք է ըլլան:

Երկու մեծ պողոտաները զիրար խաչաձևելով գիւղը բաժնուած կ'ըլլայ չորս մեծ մասի:

Դ Ի Ր Ք

Տուներուն պէտք է տալ այնպիսի դիրք մը որ առաւօտ և երեկոյ արև տեսնեն:

Լաւ կ'ըլլայ երկու մեծ պողոտաներուն վրայ կառուցանել դպրոցները, մատուռը, խանութները, դարմանատունը, հանրային սրահը, շուկան և քաղաքային սպասարկութիւնները, այսինքն ժանտարմըրին, նամակատունը, քաղաքապետարանը և այլն, և այլն:

Դ Պ Ր Ո Յ Ն Ե Ր Ը

Լաւ պիտի ըլլայ մանչերու և աղջիկներու երկու դպրոց շինել, մեծ պարտէզներով, որոնց մէկ մասին մէջ տղաքը մարզանք կատարեն և միւս մասին մէջ ալ բանջարեղէն և ծաղիկ մշակեն, իրենց ուսուցչին կամ վարժուհիին հսկողութեան տակ:

Այս դպրոցներէն իւրաքանչիւրը պէտք է ունենայ իր փոքրիկ մատենադարանը:

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի

Եկեղեցիին շինութիւնը կրնայ ապագային թողուիլ, սակայն որպէս զի ժողովուրդը, եթէ փափաքի, կիրակիի պատարագէն չգրկուի, մանչերու վարժարանին մեծ սրահին մէջ կարելի է խորան մը շինել, որ սրահէն անջատուած ըլլայ վարազոյրով մը: Կիրակի և տօն օրերը, ժողովուրդը սրահին մէջ կը հաւաքուի և վարագոյրը բացուելով քահանային կը սպասարկէ:

Մանչերու դպրոցը Լուսաւորչականներուն կը յատ-

կացուի: Եթէ բնակիչներուն մէջ բողոքականներ կամ կաթոլիկներ գտնուին, անոնց համար ալ յարմար կարգադրութիւն մը կրնայ ըլլալ, միշտ երկրին օրէնքներուն համաձայն:

Ուսուցիչներուն, վարժուհիներուն, քահանաներուն և պատուելիին բնակարանները կրնան շինուիլ պարտէզին մէկ անկիւնը:

Աղջկանց վարժարանը մանչերու վարժարանէն կրնայ անջատուիլ ցանկապատով մը:

ԺԱՆՏԱՐՄԸՐԻ, ՈՍՏԻԿԱՆԱՏՈՒՆ

Կառավարութեան կը պատկանի գիւղին կեդրոնը, պողոտաներէն մէկուն վրայ կառուցանել շէնք մը որ ծառայէ իբր կեդրոն ժանտարմըրուն:

Կ Ո Յ Ո Ի Ղ Ի Ն Ե Ր

Նմանապէս Կառավարութեան կը պատկանի կոյուղիներու շինութեան հոգը:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄՐԱՆ, ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Կարելի է շինել հանրային սրահ մը ուր դասախօսութիւններ կատարուին առողջապահութեան, երկրագործութեան և ուրիշ նիւթերու վրայ:

Այս սրահը կրնայ ունենալ նաև մատենադարան մը, ուր հանրութիւնը գտնէ երկրագործական հանդէս-

ներ և գիրքեր, ինչպէս նաև առողջապահութեան. պատմութեան, աշխարհագրութեան վերաբերեալ հրատարակութիւններ:

ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

Պողոտաներէն մէկուն վրայ պէտք է շինել դարմանատուն մը, քանի մը սենեակով և դեղարանով մը, հիւանդները դարմանելու համար:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շաբաթը անգամ մը, և ի հարկին աւելի յաճախ, բժիշկ մը կը քննէ և կը խնամէ դարմանատունը դիմող հիւանդները և անոնց կու տայ հարկ եղած դեղերը: Եթէ այնպիսի հիւանդներ գտնուին որ չկրնան մինչև դարմանատուն գալ, բժիշկը ինք կ'այցելէ անոնց և տան մէջ կը դարմանէ:

Աչքի ծանր հիւանդութիւններ ունեցողները դիւրաւ կրնան դիմել Երեւանի Մարի Նուպար Ակնաբուժական Հաստատութիւնը, զոր Պօղոս Նուպար փաշա կառուցանել տուած է ի յիշատակ իր ողբացեալ կողակցին:

Յղի կիները պէտք է ենթակայ ըլլան բժիշկին մասնաւոր ուշադրութեան: Եթէ դժուար ծննդաբերութիւն մը կանխատեսուի, Բարեգործականը կրնայ տրամադրել Երեւանի մէջ կառուցանել տուած Դարուհի Յակոբեան Մայրանոցը:

Անհրաժեշտ է որ զաւակ ծնող կիները տգէտ և աղտոտ պառանքներու դիմելու հարկին մէջ չգտնուին, այլ ընդհակառակն առարկայ ըլլան ամենամեծ խնամ-

քի: Այս նպատակաւ Բարեգործականը կրնայ խնդրել Հայաստանի կառավարութենէն որ հաճի Դարուհի Յակոբեան Մայրանոց էն շրջանաւարտ դայեակներէն մէկը Նուպարաշէն զրկել, որպէս զի նորածին մանուկները և անոնց մայրերը ստանան հարկ եղած գիտական խնամքները:

Բարեգործականը մեծ կարեւորութիւն պէտք է ընծայէ բնակիչներուն առողջութեան, հետեւաբար պաշտօն յանձնելու է բժիշկին կանոնաւորապէս քննել վարժարաններու աշակերտութեան առողջական վիճակը: Բժիշկը պարտականութիւն պէտք է ունենայ նաև քննել բնակարանները, և եթէ առողջապահութեան հակառակ բան մը նշմարէ, ազդարարել տան տիրոջ: Այս վերջինը պարտաւոր պէտք է ըլլայ կատարել ինչ որ կը պատուիրէ բժիշկը, որ ի հարկին քաղաքապետին ալ լուր պէտք է տայ:

Յառաջիկային, կանոնադրութիւն մը կրնայ պատրաստուիլ առողջապահական այս բոլոր խնդիրներուն համար:

ԱՌԱՆՁՆԱՆՈՅ

Գիւղին ծայրը պէտք է շինել բնակարաններէն հեռու, շէնք մը ուր անջատուին տարափոխիկ հիւանդութիւններէ, ինչպէս բորոտութենէ, քոլերայէ, ծաղիկէ, և այլն վարակուած հիւանդները:

ՊԱՏՈՒԱՍՏՈՒՄ

Գիւղին բոլոր բնակիչները, մեծ ու պզտիկ, պէտք է որ պատուաստուին: Եթէ ընտանիքի մը մէջ թո-

քախտի դէպք մը պատահի, Բարեգործականը հիւանդը կրնայ ղրկել, իր ծախքով, եթէ հարկ է, կառավարական ղարմանատուն մը:

ՀՐՇ ԷՁ ԶՐՀԱՆՆԵՐ

Յաճախ, գիւղերու մէջ հրդեհներ կը ծագին, որ քանի մը ժամուան մէջ տուները կը լափեն, անձի և արջառի կորուստ կը պատճառեն և բնակչութեան հարստութիւնը կը փճացնեն: Այս պատճառաւ, Բարեգործականը պէտք է կառուցանէ շէնք մը ուր հրշէջ գործիք մը գտնուի: Գործիքին գործածութեան պէտք է վարժուին բնակիչներէն տասը քսան հոգի, որպէս զի աղէտի մը պարագային, անմիջապէս տեղւոյն վրայ փութալով կրակը մարեն: Մատուոյն զանգակը այս պարագային իբր ահագանգ կը գործածուի:

ԳԻԻՂԻՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ

Կը յուսամ թէ նուպարաշէնի մէջ քանի մը հարիւր տուն պիտի գտնուի, այսինքն գրեթէ փոքր քաղաք մը պիտի ըլլայ, որով բնական է որ ունենայ քաղաքապետ մը և շէնք մը որուն մէկ քանի սենեակները իբր Բաղաքապետարան ծառայեն: Այս շէնքը պէտք է շինուի ժանտարմըրիին քովը, մեծ պողոտաներէն մէկուն վրայ: Բաղաքապետարանին մէջ մէկ երկու սենեակ կրնան վերապահուիլ ճամբորդ հիւրերուն և կառավարական պաշտօնեաներուն:

ՍԻՆ ԷՄ Ա.

Մեծ պողոտաներէն մէկուն վրայ օգտակար պիտի ըլլար կառուցանել պարտէզներով շրջապատուած սինէմա մը, ուր ներկայացուին դպրոցականներու համար հրահանգիչ ֆիլմեր, ինչպէս նաև երկրագործներու համար երկրագործական, իսկ մայրերու համար՝ իրենց զաւակները առողջապահական մեթոտներով մեծցնելու արուեստը սորվեցնող ֆիլմեր: Կարելի է նաև ներկայացնել Հայոց պատմութեան վերաբերեալ ֆիլմեր:

ՍՐՃԱՐԱՆՆԵՐ. ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ

Միշտ երկու գլխաւոր պողոտաներուն վրայ կարելի է շինել սրճարաններ, ուր միայն սուրճ, թէյ և օշարակ ծախուին: Ոգելից ըմպելիներու վաճառումը արգիւտած պէտք է ըլլայ: Թղթախաղը, նարտը և ուրիշ խաղեր, եթէ դրամով կը խաղցուին (խումար), նմանապէս արգիւտած պէտք է ըլլան:

Իբր խանութ, պէտք է գտնուին նպարավաճառի, փերեզակի, երկաթագործի, կահագործի, ատաղձագործի, և այլն խանութներ:

ԼՈՒՍԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր շէնքերը և բնակարանները պէտք է լուսաւորուին ելեքտրականութեամբ:

Փ Ո Ւ Ռ Ե Ր

Բնակչութեան կարեւորութեան համաձայն, կարելի է մէկէն չորս հասարակաց փուռ շինել գիւղին չորս պլօքներէն իւրաքանչիւրին ծայրը, որպէս զի բնակիչները կարենան այնտեղ եփել տալ իրենց հացը: Այս փուռերը նաֆթով կամ ելեքտրականութեամբ կարելի է տաքցնել:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԲԱՂՆԻՔՆԵՐ

Փուռերուն քով պէտք է գտնուի հանրային բաղնիք մը, որ օր մը այրերուն և օր մը կիներուն և մանուկներուն կրնայ յատկացուիլ:

Լ Ո Ւ Ա Յ Ա Ր Ա Ն

Բաղնիքներուն քով յարմար կ'ըլլայ հաստատել լուացարան մը և լուացքը չորցնելու յատուկ վայր մը, որպէս զի տանտիկիները կարենան այնտեղ կատարել իրենց լուացքը և չորցնել:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԶԱՂԱՅՔ

Որպէս զի բնակիչները չստիպուին իրենց ալիւրը գնել մեծ կեղրոններէ և փոխադրութեան յոգնութիւններէ զերծ մնան, կարելի է ելեքտրաշարժ կամ նաֆթով բանող աղօրիք մը շինել, որպէս զի գիւղացիները կարենան այնտեղ աղալ իրենց ցորենը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՆ, ՀԵՌԱԶԱՅՆ, ՀԵՌԱԳԻՐ

Նուպարաշէնը պէտք է Երեւանի և երկաթուղիի կայարանին կապուած ըլլայ հեռաձայնի գիծով մը: Պէտք է ունենայ նաև նամակատուն մը և, ապագային, հեռագրատուն մը:

Հ Ր Ա Պ Ա Ր Ա Կ

Գիւղին կեդրոնը, պողոտաներուն հատման կէտին վրայ, շատ յարմար կ'ըլլայ հրապարակ մը շինել, մէջտեղը մեծ աղբիւրով մը: Յիշատակարանի մը վրայ կրնան արձանադրուիլ Նուպարաշէնի պատմութիւնը, անոր շինութեան դրամապէս սատարող Միութեան բոլոր մասնաճիւղերուն անունները, ինչպէս նաև անունները մեծ նուիրատուներուն և իրենց նուիրատուութեամբ շինուած տուններուն թիւերը: Ուրիշ յիշատակարանի մը վրայ կրնան նաև նշանակուիլ անունները այն Հայրենակցական Միութիւններուն, որոնք Նուպարաշէնի շինութեան համար գումար մը յանձնած են Բարեգործականին:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ԹԱՂԸ

Գաղութներու Հայրենակցական այն Միութեանց համար, որ Բարեգործականի յանձնել պիտի ուզեն իրենց ֆօնտերը, Միութիւնը կրնայ շինել այնքան տուն որքան անոնց տուած դրամով կարելի է: Այս տուններու պլօքին կրնայ տրուիլ այն անունը զոր Հայրենակցական Միութիւնները պիտի փափաքին, ինչպէս Նոր

Մալաթիոյ թաղ, Նոր Սեբաստիոյ թաղ, Նոր Բալուէի
թաղ, Նոր Կեսարիոյ թաղ, և այլն:

ԵՐԲ ՊԻՏԻ ՍԿՍՈՒԻ ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԻ
ՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Թերեւս ոմանք կ'ըսեն թէ ինչո՛ւ Բարեգործականը
անմիջապէս չի սկսիր տուններու կառուցման, քանի որ
սկսած է զանձեկ հանգանակութեան գումարները: Ահա-
ւասիկ պատասխանը.

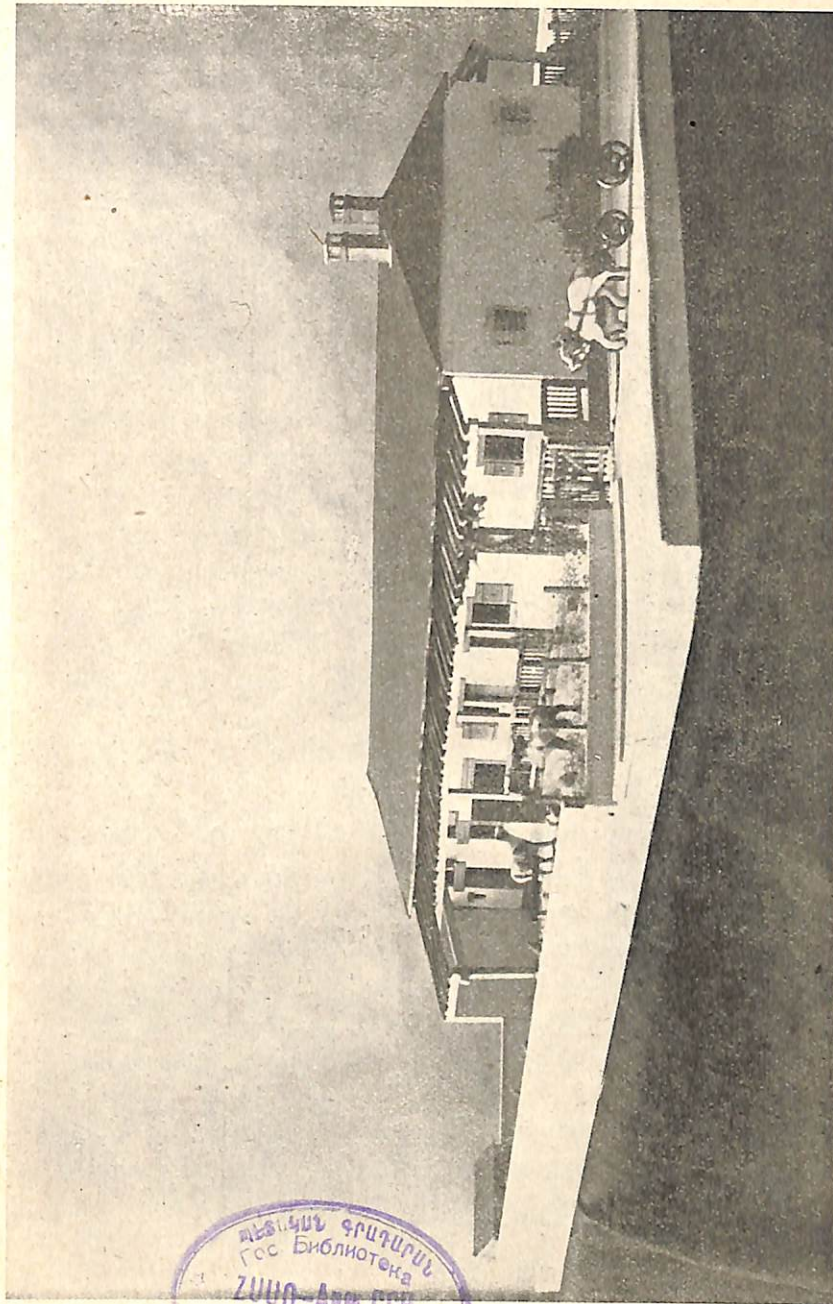
Շինութեանց սկսելու համար ջուր պէտք է՝ աղիւս
շինելու համար: Արդ, ներկայիս ջուր չկայ: Ինչպէս
վերը ըսի, Հայաստանի Կառավարութիւնը անցեալ տա-
րի սկսաւ ջուրի ճամբաներու (քանալիզասիոն) շինու-
թեան, և այս աշխատութիւնները մէկ երկու տարուան
մէջ հազիւ կրնան աւարտիլ: Անմիջապէս որ ջուրը հո-
սիլ սկսի, տուններու շինութեան կարելի է ձեռնարկել:

Հայաստանի Կառավարութիւնն է որ առանց փո-
խարինութեան պիտի տայ գիւղին հողը, ինչպէս նաև
մշակելի հողերը, ընտանիքի իւրաքանչիւր անդամի
կէս տէսիադինի հաշուով:

ՏՈՒՆԵՐԸ

Իմ գնահատութեանս համաձայն, ամէն մէկ տունի
շինութիւնը պիտի արժէ 1500 տուար: Այս գումարը
թերեւս ոմանց չափազանց թուի, բայց պէտք է գիտ-
նալ որ Նուպարաշէնի տունները գրեթէ փոքր ագարակ-
ներ պիտի ըլլան, միմիայն գիւղացի հողագործ ըն-
տանիքներու համար:

63762-67

Կարասիներու, արջառի, սերմնցուի և ընտանիքին ու անասուններուն պարէնին գնման համար պէտք է 1000 տոլար, որով, միջին հաշուով, 2500 տոլար, այսինքն շուրջ 500 անգլ. ոսկի պէտք է ամէն մէկ տունի համար:

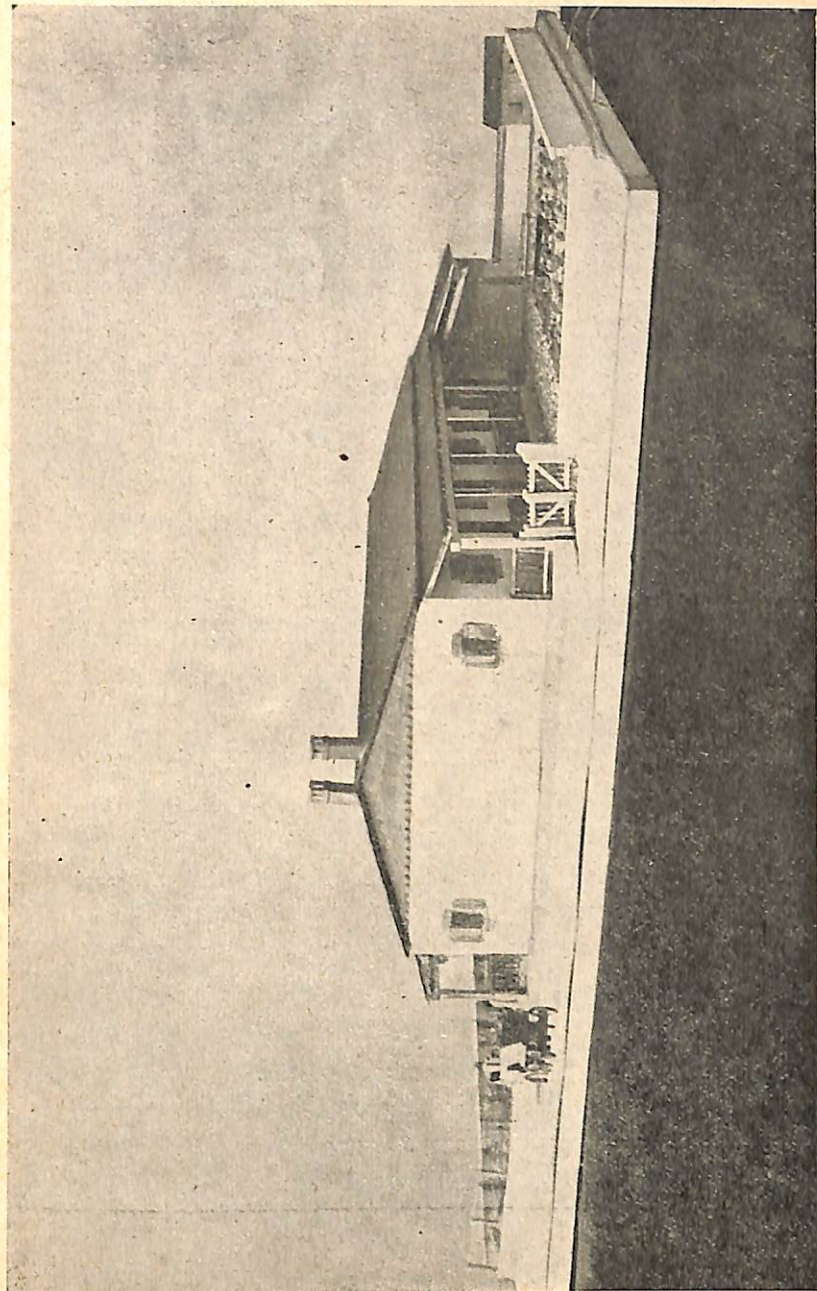
Աւելորդ է ըսել թէ Բարեգործականը Երեւանի կառավարութեան հաւանութեան պիտի ենթարկէ գիւղին յատակագիծը և երկրին օրէնքներուն համաձայն պիտի գործէ:

Նուպարաշէնի մէջ, ամէն գիւղական տուն պէտք է ունենայ մեծ խոհանոց մը որ պիտի ծառայէ միեւնոյն ժամանակ, իբր հաւաքման սրահ: Խոհանոցին տակ պէտք է գտնուի մառան մը՝ պահեստները ամբարելու համար և խոհանոցին քով՝ երկու հաղորդակից ննջասենեակ: Ասոնց քով գտնուելու է ախոռ որ բաւական ընդարձակ պէտք է ըլլայ, որպէս զի այնտեղ կարելի ըլլայ պահել երկու կով կամ մատակ գովէշ, էշ մը կամ զամբիկ մը, երկու այծ կամ երկու մաքի: Ախոռին վրայ պիտի գտնուի խոտանոցը, յարդը և խոտը ամբարելու համար:

Ախոռին քով պէտք է գտնուի շտեմարան մը՝ արմըտիքի ամբարման համար:

Տունը պէտք է ունենայ նաև հաւնոց մը և ճաշարանոց մը: Արտաքնոցը պէտք է ունենայ փոս մը, որ որոշ ատեններ կը պարպուի և որուն պարունակութիւնը կը թափուի աղբակոյտին վրայ, քաղաքէն դուրս, հողը պարարտացնելու համար: Սենեակները հաղորդակից ըլլալով, ձմեռ ատեն արտաքնոց երթալ կարելի կ'ըլլայ առանց տունէն դուրս ելլելու: Ծածկուած մասնաւոր սրահի (հանկար) մը տակ պիտի պահուին երկրագործական գործիքները, արօր, գութան, և այլն:

Տունը հողին մակերեսէն 50 կամ 75 սանթիմէթը բարձր պէտք է շինուի:

Տան խոհանոցի սենյակը

Խոհանոցէն մինչև ախոռ վերանտա մը պէտք է ըլլայ, $1\frac{1}{2}$ և 2 մէթր լայնքով, որպէս զի ամառը ընտանիքին անդամները օդ առնեն և հոն քնանան, իսկ ձմեռը ձիւնէն կամ անձրեւէն զերծ մնան երբ ախոռ կամ ամբարանոց երթալ ուզեն:

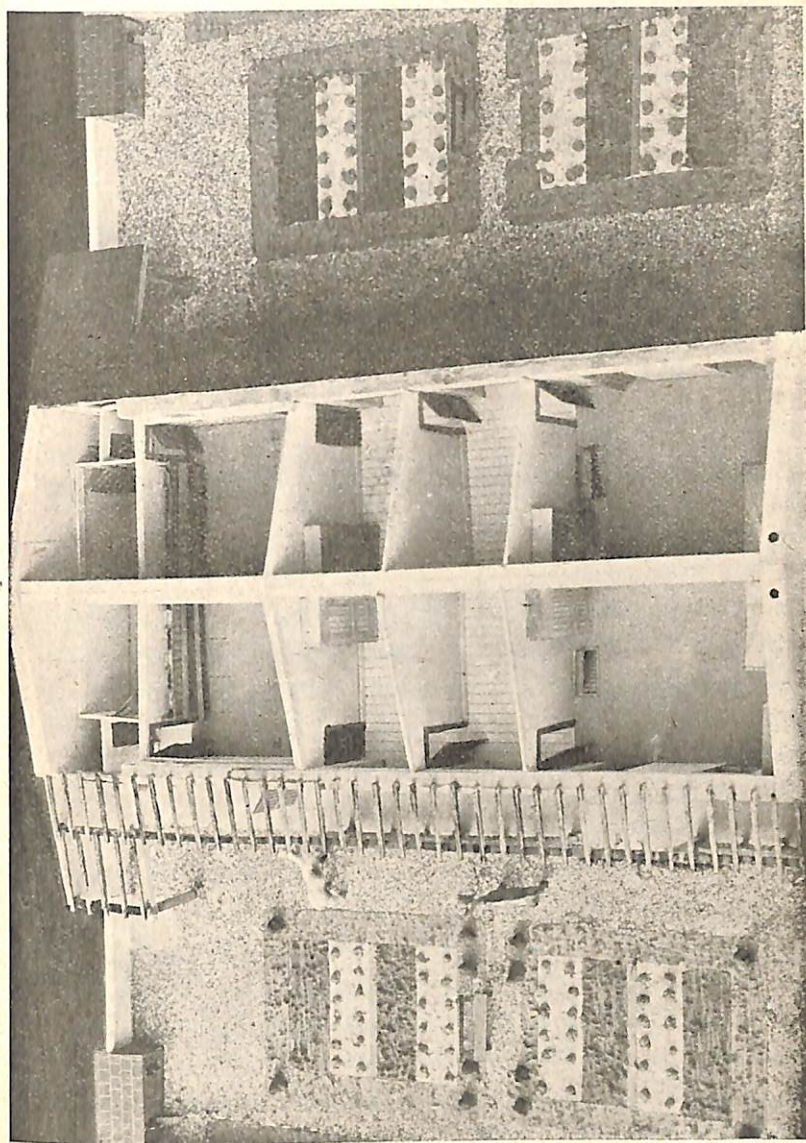
Պ Ա Ր Տ Է Չ

Ամէն տուն 200 քառակուսի մէթր տարածութեամբ պարտէզ մը ունենալու է բանջարեղէնի և պտղատու ծառերու մշակութեան համար: Առաջին տարին, բանջարեղէնի հունտերը և պտղատու ծառերը ձրի պէտք է տրուին: Պարտէզները իրարմէ անջատուած պէտք է ըլլան ցանկապատով մը, որով երկու տուներու միջև 400 քառակուսի մէթր կանաչութիւն մը կը մնայ:

Ա Ր Զ Ա Ռ

Եթէ իր միջոցները ներեն, Բարեգործականը կրնայ ամէն մէկ ընտանիքի տալ 2 կով կամ էգ գոմէշ, երկրին լաւագոյն ցեղէն, որ դաշտի աշխատութիւնները կատարելով հանդերձ, ընտանիքին կաթը կը հայթայթեն, ինչպէս նաև երկու այծ կամ երկու մաքի, լաւ կաթ տուող տեսակէն, կաթ և բուրդ կամ այծեմաղ ունենալու համար: Բարեգործականը կրնայ տալ նաև մատակ էշ մը կամ մատակ ձի մը, տասը հաւ երկրին ամէնէն լաւ ածող տեսակէն և աքաղաղ մը, քանի մը ճագար, և եթէ տան տէրը փափաքի էգ խոզ մըն ալ:

Եթէ նախընտրութիւնը կու տամ աւելի կովին քան եզին, պատճառը այն է որ կովը թէ՛ կաթ կու տայ և թէ՛

Երկու կից տաներու վերին սնոքը

հորթ կը ծնի, որոնք եկամուտի նոր աղբիւրներ կը կազմեն:

Կարելի է առարկել թէ Հայաստանի կովերը շատ փոքր են հողի աշխատութեանց համար: Շատ լաւ տեղեակ եմ ասոր, սակայն եղերն ալ, որ աւելի մեծ չեն, աւելի լաւ չեն կրնար աշխատիլ, հետեւաբար Բարեգործականը պէտք չէ խորհի հողի աշխատութիւնները եզան միջոցաւ կատարել տալ, այլ, դիւրացնելու համար հողին առաջին հերկը որ ամէնէն դժուարն է, պէտք է հողագործներուն տրամադրութեան տակ դնէ լաւ թրաքթէօներ: Մեքենայով հերկելու է հողը. կովերը կրնան գործածուիլ հողը մանրելու, օգտալու և սերմանելու համար:

ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ, ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ, ՍԵՐՄՆՅՈՒ

Բարեգործականը միայն առաջին տարին պիտի կրնայ տալ ամէն գիւղացի ընտանիքի իրեն պէտք եղած գործիքները, սերմնացուն, կարասիները, ընտանիքին պարէնը, անասուններուն կերը, մէկ խօսքով ինչ որ պէտք է, որպէս զի ընտանիք մը կատարեալ կերպով տնտեսութեան և կարող ըլլայ գործել:

ԶՏԻՉ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Հայաստանի մէջ, մեր գիւղացիները սերմնացուն մաքրելու համար գործիք չունենալով շատ աղտոտ սերմ մը կը ցանեն, որ ամէն տեսակ օտար հունտեր կը պարունակէ և հետեւաբար յոռի արդիւնք մը կուտայ: Նկատելով որ սերմնացուններուն զտումը և կատար-

եալ կերպով ընտրուած սերմնացուի գործածութիւնը էական կարեւորութիւն ունի. Բարեգործականը մէկ կամ աւելի զտիչ գործիքներ պէտք է հաստատէ, որպէս զի հողագործները կարենան իրենց սերմնացուն զտել:

ԿԱԼԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Հունձքը անասուններու ոտքով ծեծելը շաբաթներ և ամիսներ կը տեւէ և բազմաթիւ անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ: Կալի եղանակին, եթէ մեծ անձրեւ մը տեղայ, գիւղացիին հունձքը կը փճանայ: Թռչունները և մուկերն ալ իրենց կարգին հատիկները կ'ուտեն և մեծ վնաս կը պատճառեն:

Ելեքտրաշարժ կամ թրաքթէօով շարժող կալի մեքենան այս բոլոր անպատեհութիւններէն կ'ազատէ: Կէս ժամուան մէջ, երկրագործի մը ամբողջ հունձքը կրնայ ծեծուիլ, մաքրուիլ և պարկերու մէջ դրուիլ: Ահա թէ ինչպէս Բարեգործականը օգտակար գործ մը ըրած պիտի ըլլայ երկրագործներուն տրամադրութեան տակ դնելով կալի մեքենայ մը: Կանոնադրութեամբ մը կ'որոշուի թրաքթէօներու, զտիչներու և կալի մեքենային գործածութիւնը:

Նկատելով որ Նուպարաշէնի մէջ էգ անասուններ շատ պիտի գտնուին, Բարեգործականը պէտք է որ գնէ լաւագոյն արուները, տեսակները ազնուացնելու և անասունները բազմացնելու համար: Յուլի, էշեր, նուխազներ, խոյեր պէտք է դրուին երկրագործներուն տրամագրութեան տակ:

ՀԻԻԱՆԴ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՌԱՆՁՆԱՆՈՅ

Հայաստանի մէջ արջառի տարափոխիկ հիւանդութիւնները յաճախադէպ են, որով կ'առաջարկեմ տունե-

ընն հեռու պարզ շէնք մը շինել, քանի մը բաժանուումներով, որպէս զի տարափոխիկ հիւանդութենէ մը վարակուած անասունները անմիջապէս այնտեղ անջատուին:

Բարեգործականին կողմէ գիւղացիներուն տրուած արջաոր պէտք է պատուաստուած ըլլայ:

Եթէ Հայաստանի պարտէզները չկարենան հայթայթել պտղատու ծառերը և բնակիչներուն պէտք եղած ուրիշ տունկեր, Բարեգործականը պէտք է ստեղծէ տնկարան մը, հայթայթելու համար որթատունկի տընկաճիւղեր (չուպուք), մատղաշ բնկուզենիներ, թթենիներ, խնձորենիներ, տանձենիներ, կեռասենիներ, և այլն, ինչպէս նաև անտառի մատղաշ տունկեր, գիւղացիներուն պէտքերուն յատուկ փոքր անտառ մը ստեղծելու համար:

ՇԵՐԱՄԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

Շերամաբուծութեամբ զբաղիլ ուզող ընտանիքներուն, Բարեգործականը կրնայ, առաջին տարին, առանկարգ շերամի հունտ հայթայթել: Շերամաբուծութիւնը վեց շաբթուան աշխատութիւն մըն է, որով շերամաբուծներուն տրամադրութեան տակ կարելի է դնել անասուններու առանձնանոցը, եթէ պարապ ըլլայ: Շերամ հասցնելու համար թթենիի տերեւ պէտք ըլլալուն՝ առաջին տարիէն իսկ օգտակար կ'ըլլայ փափաքող գիւղացիներուն մատղաշ թթենիներ տալ ձրի:

ՄԵՂՈՒԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

Գիւղացիներուն խնդրանքին վրայ, կարելի է իւրաքանչիւր ընտանիքի երկու փեթակ մեղու տալ: Տղաքը

մեղուներու խայթումներէն հեռու պահելու համար, պէտք է պահանջել որ փեթակները զիւղէն դուրս դրուին:

ԳԻԻՂԱՏՆՏԵՍՆԵՐ, ԱՆԱՍՆԱԲՈՅԺՆԵՐ

Այն պարագային որ կառավարութիւնը դիւրութիւն չունենայ Նուպարաշէնի համար քննիչ գիւղատնտես մը և անասնաբույժ մը անուանելու, Բարեգործականը իր ծախքով կրնայ կարող և փորձառու գիւղատնտեսի մը պաշտօն յանձնել որ շաբաթը անգամ մը քննէ գիւղացիներուն մշակութիւնները և անոնց տայ օգտակար խորհուրդներ՝ տունկերը հիւանդութիւններէ զերծ պահելու և գեղեցիկ հունձքեր ունենալու համար: Այս գիւղատնտեսին պաշտօնը պէտք է ըլլայ նաև երբեմն երբեմն երկրագործներուն քանախօսութիւններ ընել:

Նոյնպէս, Բարեգործականը կրնայ անասնաբույժ մը ևս պաշտօնի կոչել որպէս զի շաբաթը անգամ մը ամէն գիւղացիի արջաոր քննէ, հիւանդ անասունները դարմանէ, և հարկ եղած խորհուրդները տայ, որովհետև արջաոր երկրագործին գլխաւոր հարստութիւնն է, անոր հոգին է:

Ատեն ատեն, անասնաբույժը իր ճիւղին վերաբերեալ բանախօսութիւններ ալ կրնայ ընել: Ասկէ զատ, իր տրամադրութեան տակ պէտք է ունենայ փոքր դեղարան մը:

Գիւղատնտեսը և անասնաբույժը իրենց բանախօսութիւնները կրնան ընել գիւղին հանրային սրահին մէջ:

Այս երեք հարցերը էական և մասնաւոր կարեւորութիւն ունին Հայաստանի համար, և իրարու կապուած են:

Շատ լաւ գիտենք թէ Հայաստան ո՛չ ընդարձակ անտառներ ունի, ո՛չ հանքածուխ և ոչ ալ քարիւղի հորեր: Վառելանիւթի հարցը, որ ուրիշ երկիրներու մէջ շատ երկրորդական է, Հայաստանի բնակչութեան համար ամենամեծ կարեւորութիւն ունի այս պատճառաւ:

Վառելանիւթի պակասին հետեւանքով ժողովուրդը ստիպուած է թրիք (կենդանեաց աղբ) գործածել իր կերակուրը պատրաստելու, հացը եփելու և ձմեռը տաքնալու համար: Ասկէ զատ, Հայաստանի մէկ քանի մասերուն մէջ, ձմեռը այնքան խիստ է որ-գիւղերու բնակիչները, ցուրտէն պատսպարուելու համար, ստիպուած են ախոռը պառկիլ, անասուններուն քով, ինչ որ շատ հակառողջապահական է:

Թրիքը, որ ուրիշ ամէն երկրի մէջ իբր պարարտանիւթ կը գործածուի, Հայաստանի մէջ վառելանիւթի դեր կը կատարէ: Այս պատճառաւ հողը օրէ օր կ'աղքատանայ, և հետեւաբար բերքերն ալ կը նուազին:

Վերոյիշեալ անպատեհութեանց ի՞նչպէս կարելի է դարման տանիլ: Թոյլ տրուի ինձ պարզել այս մասին իմ տեսակէտս.

1.— Բնակչութեան հայթայթել, կարելի եղածին չափ աժան գինով, Պաքուի քարիւղը, որպէս զի կերակուր պատրաստէ և տաքնայ մասնաւոր ջեռոցներու միջոցաւ:

2.— Օգտուիլ սպիտակ հանքածուխէն, այսինքն բարձր տեղերէ հոսող ջուրերէն ելեքտրականութիւն հայթայթել, կարելի եղածին չափ աժան, այնպէս որ կարելի ըլլայ ելեքտրականութեամբ տաքնալ և ջուր սաւորուիլ և նոյնիսկ խոհանոցի այլ պէտքեր գոհացնել:

3.— Գիւղական բնակչութեան հայթայթել այնպիսի մատղաշ տունկեր որ արագ կ'աճին, և ստիպել գիւղացիները որ տնկեն զանոնք. որպէս զի ամէն տարի կտրուած ճիւղերով կարենան տաքնալ և կերակուր եփել:

4.— Բամպակի մշակութեան յատկացուած հողերուն տարածութիւնը աւելցնել, որպէս զի բամպակի տունկին և որթատունկին կոճղերը և աւելորդ ճիւղերը իբրև վառելանիւթ գործածուին, ինչպէս կ'ընեն Եգիպտոսի ֆէլլահները:

5.— Վերջապէս, անտառներ ստեղծել: Գիտեմ որ ասիկա երկարատեւ աշխատութիւն պահանջող գործ մըն է. բայց անհրաժեշտ է: Իր առաւելութիւնները բազմատեսակ են.

Ա.— Այն շրջաններուն մէջ ուր քիչ կ'անձրեւէ և ուր անձրեւի նուազութեան հետեւանքով երկրագործները գէշ հունձք կը ստանան, անձրեւները կը շատնան և երաշտութեան դարմանը գտնուած կ'ըլլայ:

Բ.— Կլիման աւելի առողջարար կ'ըլլայ:

Դ.— Անասունները շուք և զով տեղեր կ'ունենան և ամառուան գօրաւոր տաքերուն կը պատսպարուին, ինչ որ անոնց մէջ մահացութիւնը կը նուազեցնէ:

Դ.— 40-50 տարի վերջ, ո՛չ միայն ջեռուցման համար առատ փայտ գոյութիւն կ'ունենայ, այլ նաև փայտածուխ պատրաստելու դիւրութիւն կը ստեղծուի:

Ե.— Վերջապէս, թէ՛ շինութեան և թէ՛ երկրագործական գործիքներու պատրաստութեան համար փայտ կը գտնուի:

Կ'առաջարկեմ ուրեմն լնտրել յարմար վայր մը. 10-20 տեսիաթին տարածութեամբ, և ամէն տարի կտրմային յարմար մատղաշ ծառեր տնկել:

Առաջին տարին՝ պէտք է առատօրէն ջրել նոր տընկըւած ծառերը, և ծառաստանը երկաթ թելերով շրջապատել, որպէս զի անասունները, մեծ ու փոքր, չկարենան ներս մտնել:

Նուպարաշէնի մէջ Բարեգործականի շինելիք տու-
ները պէտք է ձրի՞ տալ բնակչութեան թէ ամէն տարի
գումար մը պահանջել, մինչև որ մաս առ մաս վճար-
ուի շինութեան ծախքը:

Շատ հաւանօրէն, ընթերցողներէն ոմանք ըսնն.
Անշուշտ, պէտք է ձրի տալ: Ես բնաւ այս կարծիքէն
չեմ: Մեր դժբախտ ժողովուրդը, իր կրած ձախորդու-
թեանց հետեւանքով, կորսնցուցած է արժանապատուու-
թեան զգացումը և կը նախընտրէ ամէն բան ձրի ստա-
նալ, բայց ձրիակերութիւնը յոռի յատկութիւն մըն է և
Հայաստանի Կառավարութիւնը իրաւամբ հակառակ է
այս դրութեան:

Հետեւաբար կը խորհիմ որ աւելի տրամաբանական
և օգտակար կ'ըլլայ գիւղին շինութեանէն երկու տարի
վերջ ամէն ընտանիքի պետէ ամէն տարի պահանջել
իր տան արժէքին համեմատ գումար մը, մինչև որ
տունին փոխարժէքը վճարուի:

Ամէն տարի այս ձեւով վերադարձուած գումարնե-
րը պէտք է յատկացուն նոր տուներու շինութեան,
որպէս զի կարելի ըլլայ նոր գաղթականներ տեղաւորել:

Եթէ Բարեգործականը որոշէ հայթայթել նաև ա-
մէն ընտանիքի կահ կարասին, անասունները և սերմն-
ցուն, ես ասոնց ձրի տրուելուն կողմնակից եմ, բայց
այն որոշ պայմանով որ տրուածները երբեք չկարենան
ծախուիլ:

ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՆԷԼԻՔ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ
ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեգործականը իմաստուն կերպով շարժած կ'ըլ-
լայ եթէ Նուպարաշէնի մէջ հաստատուելիք գաղթա-

կաններուն ընտրութեան ատեն նախապատուութիւն
տայ ամէնէն շատ զաւակ ունեցող երկրագործ հայրե-
րուն:

Կրնայ ըլլալ որ գաղթականներէն ոմանք, ասոնց
երբեք հողագործութիւն ըրած ըլլալու, ինքզինքնին
իրև հողագործ ներկայացնեն: Այս պատճառաւ անհրա-
ժեշտ է քննութիւն մը կատարել: Շատ հեշտ է ո և է
դաշտի մը մէջ դնել գոյգ մը եզի լծուած արօր մը և
թեկնածուն անաշարկել որ հողը հերկէ: Եթէ կարենայ,
երկրագործ ըլլալը կը հաստատուի: Կարելի է նոյն իսկ
թեկնածուն տալ նուրբ հողով կամ աւագով լեցուած
պզտիկ պարկ մը և ըսել անոր որ ցանէ, ենթադրելով
որ պարկին մէջ ցորեն կայ: Այս միջոցով ալ կարե-
լի է թեկնածուն անկեղծութիւնը հաստատել, եթէ
ցոյց տայ որ արհեստին պահանջած ձեւով ցանել զիտէ:

Այս առաջին փորձէն վերջ, ընտանիքին բոլոր ան-
դամները պէտք է բժշկական լուրջ քննութեան մը են-
թարկել: Այն ընտանիքներ որոնց անդամներուն մէջ
առողջական տեսակէտով անյարմարներ կան, ինչպէս
թոքախտաւորներ, մալարիա և թրախօմ կամ սիֆիլիս
ուռնեցողներ, պէտք չէ Հայաստան ղրկուին:

Պէտք է նաև քննութիւն մը կատարել ընտանիքի
հօր բարոյականին վրայ, ծոյլերը, գինովները, գէշ ան-
ցեալ ունեցողները պէտք չէ որ արտօնուին Հայաստան
երթալու:

Նկատելով որ Հայաստանի Կառավարութիւնը շատ
բժախնդիր է և դժուարահաճ Հայաստան գացողներուն
մասին, և կը զգուշանայ իրեն դէմ խօսողներ կամ դա-
ւադրողներ ընդունելէ, պէտք է ընտրել այնպիսի ան-
ձեր որ Հայաստանի ներկայ կառավարութեան դէմ ոչ
զրած և ոչ ալ խօսած են:

Այս գաղափարները կը յայտնեմ այժմէն, որպէս
զի յառաջիկային ո և է դժուարութիւն չծագի:

Ընտրութեան և քննութեան գործը պէտք է կատարուի Բարեգործականի մէկ ներկայացուցիչին կամ մասնաժողովներուն կողմէ:

Եթէ բաւարար թիւով երկրագործներ չներկայանան, կարելի է ընտրել արհեստ ունեցող ուրիշ ընտանիքի հայրեր, ինչպէս ոստայանիկներ, երկաթագործներ, ատաղձագործներ, կահագործներ, դերձակներ, կօշկակարներ, հիւսններ, շերամաբոյժներ, պարտիզպաններ, և այլն, միշտ բժշկական և բարոյական քննութեան ենթարկելով զանոնք:

Եթէ ներկայացողներուն թիւը ընդունելիներուն թիւէն աւելի ըլլայ, իմ կարծիքովս նախապատուութիւն պէտք է տալ ամէնէն բազմաւնդամ ընտանիքներուն:

Քանի որ Նուպարաշէնը գրեթէ փոքր քաղաք մը պիտի ըլլայ, պէտք պիտի ունենայ արհեստաւորներու, ինչպէս դերձակներու, կօշկակարներու, սափրիչներու, նպարավաճառներու, մսավաճառներու, կահագործներու, և այլն, և այլն, որոնց խանութները պէտք է գրտնուին երկու մեծ պողոտաներուն վրայ: Ասոնց համար՝ Բարեգործականը կարգադրութիւն մը ընելու է, ըլլա՛յ անոնց խանութներուն, ըլլա՛յ բնակարաններուն համար: Ասոնց տուները կրնան երկու սենեակ, խոհանոց մը և արտաքնոց մը ունենալ: Աւելորդ է ըսել թէ անհրաժեշտ չէ որ արհեստաւորները հողագործութիւն ալ գիտնան, սակայն միւս բոլոր պայմանները պէտք է որ լրացնեն:

Ի՞նչ Կ'ԸՆԷԻ ԵԹԷ ՆՈՒՊԱՐԱՇԷՆԻ
ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ ԸԼԼԱՅԻ(*)

Նուպարաշէնը տիպար աւան մը պէտք է ըլլայ, ուստի պիտի խնդրէի կառավարութենէն որ ինծի քիչ

(*) Ընթերցողը անշուշտ կը հասկնայ որ թեկնածութիւնս չէ որ կը դնեմ:

մը աւելի ազատութիւն թողուր, որպէս զի աւելի լաւ կարենայի աշխատիլ ինպաստ գիւղին, և բնակիչներուն բարօրութեան և յառաջդիմութեան: Մասնաւոր հոգ կը տանէի կարգապահութեան, հանրային բարոյականին և առողջութեան:

Առգապահութիւն. — Գիւղին բնակիչները շատ խիստ կարգապահութեան մը (տիսիւրին) կ'ենթարկէի, որովհետեւ երբ մեր ազգին դժբախտութիւնները կ'ուսումնասիրենք, ցաւով կը հաստատենք որ անոնց զխաւոր պատճառներէն մէկն է անկարգապահութիւնը: Մեր ժողովուրդը միանգամ ընդ միշտ պէտք է թօթափէ իր արեւելեան մտայնութիւնը և սորվի խղճմտօրէն յարգել երկրին օրէնքները:

Գիւղացիներուն կ'արգիլէի դրացի գիւղերուն անբաղձալի տարրերուն հիւրընկալութիւն ընծայել:

Բարօթական. — Մասնաւորապէս ուշադրութիւն կ'ընէի որ բարոյականի մեծ հոգ տարուի գիւղին մէջ: Անպարկեշտները կը հեռացնէի և կը վտարէի անոնք որ ազատ սէր կը քարոզեն: Վա՛յ անոր որ ամուսնացած կին մը կամ ընտանիքի մայր մը իր պարտականութենէն պիտի շեղեցնէր:

Կը ստիպէի երիտասարդները որ ամուսնանան, յետ բժշկական քննութեան, որովհետեւ ամուրիութիւնը յաճախ անբարոյականութեան կ'առաջնորդէ:

Գիւղէն կը հեռացնէի գինովները, ծոյլերը, կոռւազանները և խստօրէն կը պատժէի այն հայրերը որ պէտք եղածին պէս չեն կատարել իրենց պարտականութիւնները իրենց ընտանիքին հանդէպ, մէկ խօսքով բոլոր յոռի նկարագրի տէր անձերը:

Առողջապահութիւն եւ Մաքրութիւն. — Ժողովուրդին առողջութիւնը թանկագին ըլլալով ինծի համար, բոլոր ուշադրութիւնս կը կեդրոնացնէի մաքրութեան և առողջապահութեան հարցին շուրջ:

Ճանճերը, մժեղները և մուկերը բազմաթիւ հիւանդութեանց պատճառ ըլլալնուն, կը պահանջէի որ բնակարանները վերջին ծայր մաքուր պահուին: Կ'արգիլէի աւուրճները, պտուղներու և բանջարեղէններու կեղեւները փողոց թափել: Խորհուրդ կու տայի որ ամէն տանտէր պարտեղին մէկ անկիւնը խորունկ փոս մը ունենայ աւուրճները և պտուղի և բանջարեղէնի կեղեւները նետելու համար: Եթէ ասոնց վրայ քիչ մը հող և, եթէ կարելի է, քիչ մը ջրախառն կիր թափուի, տարւոյն վերջը պարարտանիւթ մը կը գոյանայ որ իբր աղբ կը գործածուի պարտեղին համար:

Կը պահանջէի որ բնակիչները տարին երկու անգամ իրենց տան ներքին և արտաքին մասերը, ինչպէս նաև ամբարը, ախոռը, հաւնոցը, ճագարանոցը կիրով ծեփեն:

Կը պահանջէի նաև որ ամէն տան խոհանոցին, սենեակներուն և յարակից մասերուն մէջ ճանճերը սպաննելու միջոցները ձեռք առնուին և մուկի ծուղակներ դրուին:

Բացարձակապէս կ'արգիլէի պարտեղներուն և փողոցներուն մէջ ջրակոյտերու կազմութիւնը, որպէս զի մժեղ չգոյանայ:

Գիւղացիները կը պարտաւորէի նաև մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայել արտաքնոցի փոսերուն մաքրութեան և տարին քանի մը անգամ քաղաքապետութեան միջոցաւ հականեխել կու տայի արտաքնոցները:

Անասուններուն աղբերը պարտեղներուն մէջ դիզելը կ'արգիլէի և կը ստիպէի բնակիչները որ զանոնք փոխադրեն գիւղին ծայրը գտնուող մասնաւոր վայրը:

Մայրերէն կը պահանջէի որ իրենց զաւակները մաքուր պահեն և ամէն առտու իրիկուն անոնց ձեռքերն ու երեսները լուան:

Մեծագետն.— Բնականաբար Նուպարաշէնի մէջ մէկ քանի սրճարան պիտի գտնուի: Այս հաստատութեանց մէջ, ոգելից ըմպելիքներու վաճառումն ու գործածու-

թիւնը կ'արգիլէի, և միայն սուրճը թէյը, օշարակները և բուսաշուրերը կ'արտօնէի: Կ'արգիլէի նաև խաղամուրութիւնը: Երկրագործական աշխատութեանց եղանակին, հողագործներուն կ'արգիլէի սրճարաններուն մէջ ժամավաճառ ըլլալ: Աւելորդ է ըսել թէ ձմեռը երբ ձիւնապատ դաշտերը ու է աշխատութիւն թոյլ չեն տար, բնակիչները ուղածնին կրնան ընել:

Պարտեղներ.— Կը պահանջէի որ բոլոր տղաքը զպրոց յաճախեն, բացի հիւանդներէն:

Եթէ գիւղացիներէն մէկը իր անասունները դուրսը ծախել ուզէ, քաղաքապետէն գրաւոր արտօնութիւն պէտք է ստանայ:

Եթէ դուրսէն անասուն գնէ, զայն ութը օր պէտք է պահէ անասուններու առանձնանոցին մէջ և միայն անասնաբոյժին արտօնութեամբ կարենայ իր տունը տանիլ: Եթէ անասնաբոյժը հաստատէ որ անասունը տարափոխիկ հիւանդութիւն մը ունի, անասունին գիւղ մտցուիլը բոլորովին պէտք է արգիլուի, և նոյն իսկ, անասնաբոյժին հրամանով պէտք է սպաննուի և այրուի:

Եթէ անասունը առողջ է, պաճարախտի (բէսթ պովին) և ածխախտի դէմ պէտք է պատուաստել:

Անասուններուն դիակները պէտք է շատ խորունկ թաղուին իրենց տիրոջ դաշտին մէջ և չմարած կիրի խաւով մը ծածկուին:

Աղէտի մը, ինչպէս հրդեհի կամ ողողման պարագային, գիւղացիները պէտք է պարտաւոր ըլլան անմիջապէս թողուլ իրենց աշխատութիւնը և քաղաքապետին հրահանգներուն համաձայն շարժիլ:

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պիտի պարտադրէի որ Նուպարաշէնի բնակիչները քաղաքապետին իմաց տան ծնունդները և մահերը: Նոյնը՝ անասուններուն համար:

Նոյնպէս, իմաց տան ցորեն, բամպակ, ծխախոտ
եւայլն մշակուած հողերուն տարածութիւնը, և հունձքի
ատեն, իւրաքանչիւր տեսակէ որքան ամբարած ըլլալ-
նին: Տարին անգամ մը, պաշտօնեայի մը հետ, կ'այցե-
լէի բոլոր տուները և բնակիչներուն և անասուններուն
վիճակագրութիւնը պատրաստելու համար:

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ցասումս չեմ կրնար զսպել երբ կը տեսնեմ թէ
տակաւին կ'ան Հայեր որ կը համարձակին ըսել թէ Հա-
յաստանի համար բան մը պէտք է ընել, որովհետեւ
պոլշեւիք երկիր մըն է:

Անօգուտ է ասոնց պատմել այն հրաշքները զոր
Խորհրդային Հայաստանի գաղափարութիւնը քանի մը
տարուան ընթացքին կըրցած է կատարել, և պատմել Հա-
յաստան այցելող օտարականներուն վկայութիւնները և
հիացումը վերաշինութեան աշխատանքներուն և իրա-
գործուած յառաջդիմութեանց մասին. այս տեսակ Հա-
յերը բանի մը հաւատալ չեն ուզեր, գուցէ որովհետեւ
բան մը տալ չեն փափաքիր: Ասոնք վատութիւնը
այն աստիճան առաջ կը տանին որ նոյն իսկ աջ ու ձախ
կը յայտարարեն թէ Հայաստանի տրուած ամէն դրամ
կորսուած է:

Մենք որ տարիներէ ի վեր կը հետեւինք Հայաստա-
նի մէջ եղածին, չենք կրնար մեր հիացումը չարտա-
յայտել մեր հայրենիքին ներկայ վարիչներուն
և մեր երախտագիտութիւնը կ'ուղղուի նաև Մոսքուայի
պոլշեւիք մեծ վարիչներուն որոնք, իրենց բարեացակամ
պաշտպանութեամբ, կարելի ըրած են Հայաստանի գո-
յութիւնը, նիւթական հսկայ գոհողութեանց առջև չըն-
կըրկելով՝ մեր սիրելի հայրենիքին վերաշինութեան
համար:

Մենք, գաղթական Հայերս, պուրժուաներ ենք և
պուրժուա մնանք եթէ կ'ուզէք. սակայն պէտք է գիտ-
նանք խոստովանիլ և զնահատել այն անսահման ծա-
ռայութիւնները զոր պոլշեւիքները ըրին մեր դժբախտ
հայրենիքին:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անցեալին օրինակէն կը հետեւցնեմ թէ, մինչև
100-150 տարի, օտար երկիր, մասնաւորապէս Ամերիկա,
Ֆրանսա, Անգլիա, Յունաստան գտնուող Հայերը, ա-
մէնքն ալ պիտի ձուլուին և ազգին համար պիտի կոր-
սըւին: Թերեւս անոնցմէ ոմանք պիտի կրեն տակաւին
եւսն վերջաւորութեամբ մականուն մը, սակայն ու է
հայկական զգացում պիտի չունենան:

Օրինակ մը յիշեմ: Զուիցերիոյ ժընեւ քաղաքին մէջ,
20 ընտանիքի վրայ, 16 երիտասարդ օտար աղջիկներու
հետ ամուսնացած են և իրենց զաւակները բաց մը իսկ
հայերէն չեն գիտեր: Օտարութեան մէջ ձուլումը բնու-
թեան մէջ օրէնքն է, որուն դէմ կարելի չէ պայքարիլ:

Թուրքիայէն գաղթած 250 000 Հայերը, որ ցրուած
են օտար երկիրներ, անխուսափելի կերպով դատապար-
տուած են ամբողջական կորուստի մը:

Գիտցի՛ր, սիրելի ընթերցող, որ այսօր Հայաստանի
մէջ, Թուրքը, Քիւրտը, Եգիպտին և նոյն իսկ Հրեան հա-
յերէն կը խօսին, և թէ միայն Հայաստան գտնուող և
գտնուելիք Հայերն են որ պիտի կրնան շարունակել մեր
դարաւոր աւանդութիւնները և պատմութիւնը. և պահել
մեր գեղեցիկ լեզուն:

Այսպէս ուրեմն, բոլոր այն Հայերը որոնց ազգասի-
րական զգացումները քիչ շատ զարգացած են, թող
չվարանին պէտք եղած բոլոր գոհողութիւնները ընել՝
Խ. Հայաստան զրկելու և հոն տեղաւորելու համար կա-
րելի եղածին չափ մեծ թիւով գաղթականներ:

Ո՛վ սիրելի հայրենակիցներ, Բարեգործական յանձ-
նեցէք ձեր լուման և վստահ եղէք որ անիկա ամէն բան
պիտի ընէ հայ գաղթականները Խ. Հայաստան փոխա-
դրելու և տեղաւորելու համար:

